

La mètrica catalana en les acadèmies i certàmens valencians del Barroc

Les acadèmies que trobem a Espanya a finals del segle XVI i durant el XVII són ben diferents de les gregues inspirades per Plató. Cal començar del patró renaixentista italià: reunions periòdiques en indrets privats d'aficionats jeràrquicament constituïts (president, secretari, etc.) que al voltant d'unes normes esclerotitzades ofeguen la creació poètica. D'altra banda, hi ha els certàmens poètics que es constitueixen a l'entorn d'una celebració festiva quasi sempre de caràcter religiós (sant Vicent, sant Lluç, la Immaculada, etc.). Les acadèmies, inspirades en aquests certàmens, també celebraren reunions de caràcter ocasional, si bé per motius civils (els anys del rei, matrimonis nobles, etc.).¹

¹ La bibliografia sobre certàmens i acadèmies al segle XVII no és massa abundant i els treballs que es ressenyen són considerats els més fonamentals. Aurora Egido: *Fronteras de la poesía en el Barroco*, Barcelona: Crítica, 1990. — Antoni Ferrando Francés: *Els certàmens poètics valencians*, València: Alfons el Magnànim, 1983. — Willard F. King: *Prosa novelística y academias literarias en el siglo XVII*, Madrid: Anejos del Boletín de la Real Academia Española, 1963. — Justo Pastor Fuster: *Biblioteca Valenciana de los escritores que florecieron hasta nuestros días, con adiciones y enmiendas a la de D. Vicente Ximeno*, València: Josep Ximeno, tom I: 1827, tom II: 1830. — Francisco Martí Grajales: *Ensayo de un diccionario biográfico y bibliográfico de los poetas que florecieron en el Reino de Valencia hasta el año 1700*, Madrid: Tipografía de la Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, 1927. — Pasqual Mas i Usó: *Justas, Academias y Convocatorias literarias en la Valencia barroca (1591-1705): teoría y práctica de una convención*, València: Servei de Publicacions de la Universitat de València, 1993; «El certamen valenciano a san Vicente Ferrer (1600) y la polémica entre Jaime Orts y Melchor Orta», dins: *Rilce* 7 (1991; Universidad de Navarra), pàgs. 69-93; «Academias valencianas durante el Barroco», dins: P. Álvarez de Miranda / Andrea Battistini / Kenneth Brown / Josep-Lluís Canet / Paolo Cherchi / Pasqual Mas i Usó / Evangelina Rodríguez / Josep Lluís Sirera / Walter Tega: *De las Academias a la Enciclopedia*, València: IVEI; Alfons el Magnànim, 1993, pàgs. 171-224. — José Rodríguez: *Bibliotheca Valentina*, València: José Tomás Lucas, 1747. — José Sánchez: *Academias literarias del Siglo de Oro*, Madrid: Gredos, 1961. — Josep Enric Serrano Morales: «Noticia de algunas academias que existieron en Valencia durante el siglo XVII», dins: *Revista de Valencia* (agost de 1881), pàgs. 441-452. — Vicent Ximeno: *Escritores del Reyno de Valencia, chronológicamente ordenados desde el año MCCCXXXVIII de la christiana conquista de la misma ciudad, hasta el de MDCCXLVII*, València: José Estevan Dolz, tom I: 1747, tom II: 1749.

D'altra banda, els textos en català citats a l'article s'hi inclouen als següents manuscrits i impresos valencians del segle XVII: *Academia*: (Acadèmia [1685]) *que se celebró en la ciudad de Valencia en la Alcaydía del Real Palacio, casa de don Luys Juan de Torres y Centellas, conde*

Tant les acadèmies ocasionals com els certàmens responien a una crida, el cartell, que determinava clarament els paràmetres temàtics i mètrics de la celebració. Val a dir, doncs, que el poeta tenia poc a fer a l'hora d'innovar amb formes mètriques i havia de seguir un camí establert.

La poesia del Barroc és ben bé la història de la lexicalització del fet poètic. El llenguatge poètic era tot un cafís de formulismes que responien a imatges desgastades i, d'altra banda, ineludibles. Només es podia plorar Nils, o cremar-se com un Etna o Mongibel, o estimar verges brunes. Heu vist mai plorar Ebres, o Túries? Estimar joves morenes?

de Torres y alcaide de perpetuo por su Magestad, que Dios guarde, de su palacio Real. Dedicada a la muy ilustre señora doña Manuela Mingot i Rocafull, condesa de Peñalva (5 de febrer de 1685), València: Vicent Cabrera, 1685. — Nicolau Creuhades: (*Immaculada* [1622]) *Solenes y grandiosas fiestas que la noble y leal ciudad de Valencia ha hecho por el nuevo decreto que la santidad Gregorio XV ha concedido en favor de la Inmaculada Concepción de María*, València: Pedro Patricio Mey, 1623. — Vicent Gómez: (*Bertrán* [1608]) *Los sermones y fiestas que la ciudad de Valencia hizo por la beatificación del glorioso padre san Luys Bertrán*, València: Juan Crisóstomo Gárriz, 1609. Francesc Ramón González: (*Sacro Monte Parnaso* [1687]) *Sacro Monte Parnaso de las musas católicas de los Reynos de España que unidas pretenden coronar su frente y guarnecer sus faldas con elegantes poemas en varias lenguas: en elogio del prodigio de dos mundos y sol de Oriente S. Francisco Xavier*, València: Francesc Mestre, 1687. — Onofre Vicente de Ixar: (*Carles II* [1669]) *Real Academia celebrada en el Real de Valencia a los años de Carlos II*, València: Jeroni Vilagrassa, 1669. — Jeroni Martínez de la Vega: (*Tomás* [1619]) *Solenes y grandiosas fiestas que la noble y leal ciudad de Valencia a [h]eicho por la beatificación de su santo pastor i padre D. Tomás de Villanueva*, València: Felip Mey, 1620. — Llorenç Mateu i Sans: (BNM: 3746) «Varios versos recogidos de los que he escrito, aunque los más se han perdido que quizá serán los menos malos. Hay de todo género y una comedia que escribí por cierto empeño y al fin de cada poema pongo el año en que se escribió. Los de lengua valenciana están al remate», Manuscrito 3746 de la Biblioteca Nacional de Madrid. — Manuel Mendoça: (*Teresa* [1621]) *Fiestas que el Convento de Nuestra Señora del Carmen de Valencia hizo a nuestra Santa Madre Teresa de Jesús a 28 de octubre de 1621*, València: Felip Mey, 1622. — Pere Jacint Morlà: (BUV: 666) «Composicions poètiques», Manuscrit 666 de la Biblioteca Universitària de València; hi ha una edició d'Antoni Ferrando, València: Alfons el Magnànim, 1994. — Marc Antoni Ortí i Ballester: (*Siglo IV* [1638]) *Siglo quarto de la conquista de Valencia*, València: Juan Bautista Marçal, 1640. — Mossèn Joan Porcar: (*Jeroni Simón* [1612]) *Dietari, 1589-1628* (Antologia), València: Alfons el Magnànim, 1983. — *Repetida*: (*Sol* [1659]) *Repetida carrera del sol de academias o de la academia de los soles*, València: Juan Lorenzo Cabrera, 1659. — Josep Rodríguez: (*Juan y Félix* [1668]) *Sacro y solemne novenario, públicas y luzidas fiestas que hizo el real Convento de Nuestra Señora del Remedio de la Ciudad de Valencia a sus dos gloriosos patriarcas san Juan de Mata y san Félix de Valois*, València: Benito Macé, 1669. *Sol*: (*Sol* [1658]) *Sol de academias o academias de los soles*, València: Juan Lorenzo Cabrera, 1658. — Francisco Tárrega: (*Vicent* [1600]) *Relación de las fiestas que el arzobispo y cabildo de Valencia hizieron en la traslación de la reliquia del glorioso S. Vicente Ferrer a este santo templo*, València 1600. — Francisco de la Torre y Sevill: (*Luzes de la Aurora*) *Luzes de la Aurora*, València: Jeroni Vilagrassa, 1665. — (*Reales Fiestas* [1667]) *Reales fiestas que dispuso la noble, coronada y siempre leal ciudad de Valencia a honor de la milagrosa imagen de la Virgen de los Desamparados*, València: Jeroni Vilagrassa, 1668.

Tant és així que hi havia un codi que feia coincidir els temes i les formes mètriques que calia emprar. Com que els assumptes eren religiosos o relacionats amb la noblesa i la família real hi havia metres que difícilment podien surar, aquest paper es veu agreujat pel fet de parlar una llengua que no era pas la de la cort.

A València, la cultura dirigida del Barroc, recordant a José Antonio Maravall, utilitza el castellà com a recurs integrador, tal com es féu per tal d'homogeneïtzar totes les comunitats espanyoles insulars i d'ultramar. Com a conseqüència d'aquesta política dels Àustries, a València tingué lloc una quasi total desaparició del català escrit, que ja començà quan la cort virreinal dels ducs de Calàbria controlava part del Renaixement. El cas de la castellanització agreujà la situació de la llengua autòctona i ens trobem amb situacions com la d'un certamen immaculista celebrat a Ontinyent en 1662 on un dels assumptes proposats es podia escriure amb «la lengua que les pareciere más propia de animales» i només en aquest apartat es troben poemes en català. Tanmateix, els poetes són conscients de la degradació de la llengua del seu poble i del seu ús restringit només per tractar temes risibles i entren en complicitat amb l'estratègia política centralista seguint un joc excloent que consisteix a arraconar l'ús de la llengua autòctona a situacions alienants i ridícules. D'ací que la literatura valenciana en català entrelligui dos únics corrents temàtics: la banalitat i el didactisme costumista.

La producció en català només assoleix un 7,5 % de tots els versos utilitzats en les acadèmies i certàmens valencians del segle XVII, mentre que el percentatge de versos en castellà arriba al 90 %. La resta és fonamentalment llatí, però també portuguès, italià i grec.

Centrant-nos en els metres catalans, cal valorar que els assumptes tractats comporten la selecció del model poemàtic, i vet ací com es justifica l'abundància del romanç i, per tant, de versos curts. Si els assumptes seriosos demanaven octaves, o romanç de decasíl·labs, pocs exemples trobarem d'aquests tipus, perquè els temes seriosos i de relleu, encara que siga social, s'escriuen en castellà. I així com la literatura catalana del segle XV ajudà a fer palesa en la literatura castellana la influència italiana, als certàmens es patentitzen exemples de com l'èxit de la poesia espanyola va contaminar la poesia catalana que, de mica en mica, es va veure emmanillada i abocada a una major decadència, en la qual les formes mètriques triomfants en el castellà esdevenen clara referència del quefer poètic dels escriptors valencians.

Tenim, llavors, que l'ús del català es veu restringit als temes rebutjats per la literatura castellana i, a més a més, el metre, com que està en funció del tema, es veu acotat a estrofes on predomina l'art menor.

Entrant al tall amb el tractament de les estrofes, l'ús del romanç heptasíl·lab en català, segons es pot comprovar, car un 64,3 % dels versos en català estan escrits en aquesta construcció poemàtica. La insistència en l'ús del

romanç en català reflexa, evidentment, l'empenta de la mètrica castellana en la mètrica catalana del segle XVII, ja que el romanç és en castellà el tipus de poema més comú. Els exemples de romanç en català es troben en la *Justa en honor de santa Teresa* (1621), en les *Justes en les quals hi intervingué Pere Jacint Morlà*, en la celebració del *Siglo IV de la Conquesta de Valencia* (1638), en una *Acadèmia de 1643* en la que hi participaren els germans Mateu i Sans, en la *Academia de los Soles* (1658-1659), en la *Festa en honor d'Eugènia de Castro* (1660), en la *Festa a la Immaculada* (1665), en les *Reales Fiestas* (1667), en la *Acadèmia a Carles II* (1668), en la *Acadèmia a la Comtessa de Penyalba* (1685) i en la festa a sant Francesc Xavier *Sacro Monte del Parnaso* (1687). A més, també hi trobem exemples de romanç en pentasíl·labs catalans en les *Justes en honor de santa Teresa* (1621); i amb construccions d'hexasíl·labs i decasíl·labs en *Sacro Monte Parnaso* (1687). D'aquest ús de romanç pentasíl·lab vet ací una selecció del poema anònim «Teresa del cel»:

Teresa del cel,
 que del cel vos dich,
 perquè vostres gràcies
 són de serafi.
 Merèixer mirar-vos
 nunca imaginí
 en glòria tan alta,
 en trono tan rich. [...]
 Tindreu un esclau
 en tot tan feliz,
 que us mereixa, no,
 que us adore, sí.
 Si aquestes finors,
 si lo que ací dich,
 no us basten a veure
 lo meu amor rich,
 divina Teresa,
 donau-me lo sí,
 que fins tenir-lo
 no podré dormir.

Un altre tipus de composició en català és la formació d'estrofes de deu versos realitzades sobre la base de la dècima de Vicente Espinel. Concretament en la *Fiesta a la Inmaculada* (1622) s'hi utilitza la dècima en català per part de Joan Mora, Vicent Ferri, Vicent Sans, Joaquim Sala, Josep Oriola i Nofre Funes de Munyós. També en la *Justa celebrada en el Palau del Temple*, Pere Jacint Morlà hi participà amb 27 dècimes en català. I també s'hi trobà el següent exemple anònim a *Sacro Monte Parnaso* (1687):

Tres coses són les que maten:
 la guerra, la pesta y fam;
 y qualsevol que encontram
 al chich y gran arrebatan.
 O[h], quants castells vivents baten!
 Quin reparo [h]y [h]a de [h]aver
 si enuchat Déu verdader
 està contra tanta ofensa?
 Que sia nostra defensa
 y muralla sanct Xavier!

Si la pesta és centella,
 que la planta que està tendra
 la deixa feta una cendra
 la que avans se veu tan bella,
 vinga, puix, la maravella,
 bon ànimol, no et espantes,
 puix que Xavier n'[h]a fet tantes
 en lo món, en tant de lloch,
 apagant aqueste foch
 per fer aygua d'estes plantes.

De llàgrimes fet un bañy
 tota la gent està plena,
 quan <t> se veu en tan gran pena
 del contagi el machor dañy:
 el fill al pare és estrany.
 En tal temps, qui no se aterral
 que si una vegada aferra
 com ell en ningú te lley
 encara que sia el rey
 està al punt un tros de terra.

D'esta serà mortal plaga
 tota ponçoña y verí,
 sanct Xavier és metge, sí,
 medicina y la triaga:
 és riu que esta flama apaga,
 fre de la pesta atrevida,
 y el dolent quan <t> trist lo crida
 és forçós tinga en ell fort,
 puix dant vida a tant de mort
 a la mort mata ell, que és vida.

L'octava es venia utilitzant des del Renaixement per a desenrotllar breus relacions de personatges, fets històrics, introduccions pretencioses, etc., sempre per lluir-se, i d'ací que la freqüència de la seua aparició en les convocatòries poètiques del segle XVII valencià estiga en funció que als nombrosos cartells s'hi demanés relatar sucesos rellevants de la història d'un

personatge o d'un poble. També es troba el mateix en els tres exemples en català següents: un és el de Francesc Ramon González en *Sacro Monte Parnaso* (1687), on, en to bucòlic, s'hi refereix un succès en alta mar en el qual hi intervingué sant Francesc Xavier; l'altre exemple és de Pere Jacint Morlà, presentat en una justa a sant Gregori, on s'hi refereix l'encontre d'una viatgera que es queda a ciutat de València per tal de ser present en la justa que va a celebrar-s'hi, i el tercer és una oració a la Verge per part de Llorenç Mateu i Sans, presentada en 1640 en una justa a Nostra Senyora de la Sapiència. Este últim exemple és el més influenciat per l'estètica del llenguatge sintàcticament complicat del Barroc, encara que el lèxic utilitzat estiga a meitat de camí de la colloquialitat. Vet aquí una mostra de la primera octava de Llorenç Mateu i Sans:

No de les Muses, filles del Planeta
que és ànima del dia, lluminosa
ma ploma, mal tenplada e inperfeta,
lo auxili inplora hui, presumtuosa,
a Vós, que sou la llum de tot poeta,
invoca solament, perquè este dia
la illumineu, santíssima Maria.

El cas més curiós respecte de les octaves el constitueix l'exemple de Pere Jacint Morlà que aconsegueix sèries que ens creen la perplexitat d'una sensació d'estrofa monorima. Vegem l'exemple:

Una tapada viu, molt gran vellaca,
lo diumenge comprant una albudeca;
per cert, que la tal dona era flaca,
que [e]m paregué lo sancarró de Meca.
Demaní-li, per dar-li una matraca:
—«De a <h> on és vostè?». Respon-me —«Só de Suèca».
Mirí-la y viu-li un moño, bona broza,
major que el nano de don Pere Roza.

Ab paraules molt dolces y molt tendres
li diguí: —«Vosasté, señora, gusta
de restar-se en València asta el divendres,
y veurà lo dijous una gran justa?»
—«Encara que me aguarden dotce gendres
me restaré, que en eixa justa justa
lo secretari m'[h]a promés vanda,
y ab ella bull ballar la sarabanda.»

—«Com, que sap lo que donen als poetes?
Això és molt, diga?» —«Valga-li la mona!
Mire ara quines coses tan secretes.
Com que no sé que lo cartell pregona

banda, anell, netejadens, culleretes,
domàs y tafatà. Bons premis dóna,
més, si dich lo que sent, a fe de paya,
que [e]m pareixen les joyes de Alboraya.»

—«Diga, per a què té tan mala llengua
de dir-nos que la banda té promesa?
Això és del secretari molt gran mengua.
No pendrà, per cert, ell una camuesa,
encara que no falta qui es desllengua?»
—«Pues sàpia, amich, que me [h]a did l'abadesa
que [e]ls premis són pereres a tan belles,
que [e]ls as[s]es[s]ors que pas[s]en mengen d'elles.»

—«Dona que al secretari posa tacha,
tinch per sert que serà molt poch machucha,
mes, ab tot, asses[s]or si vol fer tacha,
y algun premi perill corre de plucha,
mire la rectitud en son punt. Baja,
que si vostè dels premis no pren pucha,
quan <t> yo paper no tinga, de ma clocha
de llens li faré fer una milocha.

Deixe content a tot est[e] auditori,
procure resar bé tot lo saltiri,
acomane's de cor a sent Gregori,
que si pasa de huy lo gran martiri,
demà estarà més gros que lo sambori.»
Però diu lo refrany del gran Col[le]giri:
«Si fa lo Rat Penat lo secretari,
restarà geperut com lo engonari.»²

Les octaves només s'utilitzaren per tractar assumptes seriosos i per això s'observa una major complicació sintàctica. D'altra banda, com ja s'ha vist, els temes de relleu es mantienien fora de l'abast dels poetes que escrivien en català i d'ací la seua poquedat.

També s'hi troben exemples de quintetes catalanes en el vexamen realitzat per Jeroni Martínez de la Vega i en les *Festes Universitàries a sant Tomàs* (1619), on el comentari als poemes presentats en català es realitza també en aquesta llengua. Així mateix, aquest procediment de cortesia de criticar en la mateixa llengua que s'hi ha concursat al certamen o a la acadèmia es repeteix sovint al segle XVII, i es troba en la *Justa a la Immaculada Concepció* (1622), on Marc Antoni Ortí i Moles esmerça 26 quintetes en català intercalades

² BUV: Ms. 666; 138-141 (versió modernitzada dins l'edició d'Antoni Ferrando, pàgs. 110-111, citada en la nota 1).

entre 118 en castellà. El mateix Marc Antoni Ortí i Moles, en la segona convocatòria de la *Academia de los Soles*, en 1659, escriu 18 quintetes titulades «un presumit de discret». Però, on més exemples de quintetes catalanès s'hi troben és en el *Sacro Monte Parnaso* (1687) dedicat a sant Francesc Xavier. Aquí, Francesc Ramon González, que és qui s'encarregà de la compilació dels poemes de tot el llibre, col·laborà amb unes quintetes titulades «El ifern desesperat». A més, s'hi troben els següents exemples: «Defensau-me, Sanc Xavier», anònim; «Un rey gentil tingué intent» d'Antoni Penyalva, «Olats los señyors compares» de Domènec Montalt, i les dues quintetes següents de Joan de Valda al vexamen de la *Academia de los Soles* (1659):

Yo no entench lo teu conpàs,
o[h] mestre antich de poetes,
quant veig que dient estàs
unes coses imperfetes
com és beure per lo nas.
Estos versos no vull creure
ni en son estil apacible
quant en ells aplegue a veure
que cosa tan impossible
has volgut darnos a beure.

El sonet és una altra composició que tingué ressò en la literatura valenciana en català, i així, a banda dels esperats poemes totalment en català, s'experimentà en sonets que es poden llegir en dues llengües i d'altres escrits meitat en una llengua i meitat en l'altra —castellà i català en totes dues ocasions— com els presentats per Jaume Orts i Melchior Orta en la *Justa a sant Vicent Ferrer* (1600). Altres sonets es troben escrits emprant diverses llengües a la vegada, com el de Pau Castellví en la *Justa a Lluís Bertran* (1608). Vet aquí un exemple de Melchior Orta d'aquestes curioses variants.

Soneto en llor de sant Vicente Ferrer,
en Castellano y Valenciano, con ecos,
de Melchior Orta.

Dale tu al pueblo Valentino
Vicente, hijo del llamado
para loar de tu sagrado
que acierte bien con su contino

tino,
amado,
grado
y no.

Pues de Bretaña el bien divino
tendrá con Dios por tu traslado
y estarás más a su cuydado
y para el bien le harás de indino

vino,
lado,
dado,
dino.

Fa en ta costella Déu perfetes
puix salve a la gran Cardona
de son mal foren dos contretes

fetes,
dona,
tretes.

Que [e] mut parle, ja és meravella
la fama gran de ta persona
y admira a qualsevol crella

vella,
sona,
ella.

Y en ta capella
ton nom, puix per ell nos descobres
de milacres que en ríchs y pobres

apella
obres
obres.

Cronològicament, la *Justa a sant Vicent Ferrer* (1600) registra el primer cas de poema en català del segle XVII, amb els dos sonets bilingües esmentats i un romanç de 64 heptasíl·labs. En la *Justa a sant Tomàs* (1619) es troba una cançó amb 37 decasíl·labs i un poema de sis quintetes. En les *Justes a santa Teresa* (1621) hi ha exemples de romanços pentasíl·labs i heptasíl·labs.

Les *Festes a la Immaculada Concepció* (1622) també presenten un exemple en català del citat Marc Antoni Ortí i Moles que intercala en el vexamen nou estrofes de versos decasíl·labs. També en aquest certamen s'hi fan paleses les petjades de com l'èxit aclaparador de la poesia castellana a Espanya li guanya el terreny a la literatura en una altra llengua, en aquest cas el català, i que al País Valencià pràcticament arribà a desaparèixer com a vehicle d'expressió literària. D'altra banda, si es té en compte el tema analitzat en aquests poemes es veu clarament com l'ús del català es restringeix als temes més insignificants, sovint risibles, dins de la intranscendència regnant en la poesia barroca de caire acadèmic.

La *Justa a sant Lluç* (1623) i la celebració del *Siglo IV de la Conquista de Valencia* (1638) no suposen pas avanços importants en la mètrica, a excepció que al segon certamen hi ha un exemple de sis octaves que es poden llegir indistintament en castellà o català; l'exemple és quasi bé perfecte i només cal tenir en comte la interpretació de les grafies, sempre espanyoles, unes vegades amb pronúncia castellana i altra vegada catalana. És clar que, des del punt de vista del català, l'experiment comporta nombrosos errors ortogràfics, car la diferència entre espanyol i català, tot i que llengües germanes, no només estrema merament en un canvi de pronunciació.

Tot seguint les aportacions en català cal valorar especialment el cas de Pere Jacint Morlà que en les festes en les quals participà, sovint sense data de realització, ho féu sempre en la seua llengua autòctona i mai no es passà al castellà. La seua presència s'evidencia amb una importància més enllà del que sembla una primera aproximació a la seua obra, però només entraré en qüestions mètriques i, així, amb l'ús del romanç, que utilitzà sempre excepte en dues ocasions, introdueix personatges que dialoguen entre ells. La composició poètica esdevé així una mena de text para-teatral que, com les èglogues a

l'àmbit literari pastoril, és susceptible de ser representat. Però, a diferència de les èglogues, ací els temes són costumistes i s'alludeix continuament a personatges i actituds de l'època. El valor literari de les poesies de Pere Jacint Morlà és precisament aquesta possibilitat de representació que ofereixen els seus textos i no pas el vol poètic, que més aviat és nul. A més, el seu valor lingüístic resideix a ser un clar exemple de la decadència de la llengua catalana al País Valencià i, per damunt de tot, la importància de les fites històriques i costumistes que ens recorda en els seus poemes comporta un punt de vista crític i burlesc d'alguns personatges característics de l'època. Aquest corrent dels col·loquis costumistes de Pere Jacint Morlà fou portat a terme pels germans Mateu i Sans, encara que amb menys intensitat. Pere Jacint Morlà era només un rector de parròquia i la família Mateu i Sans constituïa part del braç judicial de ciutat de València i del Consell d'Aragó. Si en Morlà tot és vulgar i costumista, en els germans Mateu i Sans només una part dels seus poemes en català ho són.

Les dues convocatòries de la *Academia de los Soles*, 1658 i 1659, només aporten una dècima, poemes en quintetes i, no cal dir, romanç. Totes tres composicions sumen 238 heptasíl·labs. Les reunions poètiques més pròximes a aquesta acadèmia abundaren en l'ús del romanç. Així, en 1660, en la *Justa en honor d'Eugènia de Castro*, es troben 244 heptasíl·labs de romanç, en la *Immaculada Concepció* (1622) 16, en la *Immaculada Concepció* (1665) 88, i en la *Acadèmia a Carles II* (1669) 220. També en aquesta darrera ocasió s'escrigueren 12 quartetes d'abab i 25 d'abba.

Sens dubte, *Sacro Monte Parnaso* (1687) constitueix una nova empenta en l'ús del català perquè en tots els assumptes s'hi troben exemples en llengua autòctona. Això permet la diversitat d'estrofes, lligada a la varietat de temes, i trobem quartetes, quintetes, dècimes, octaves, romanç i, a imitació del castellà, cobles amb l'esquema de l'*endecha real*, amb combinació d'heptasíl·labs i decasíl·labs. Val a dir que la dècima, amb 470 versos, el romanç, amb 256, i les quintetes, amb 220, destaquen sobre les altres formes.

A la fi, un total de 7232 versos en català: 136 pentasíl·labs, 21 hexasíl·labs, 6682 heptasíl·labs i 384 decasíl·labs que, com he apuntat al principi d'aquest article, no aplega ni el 8 % de la producció poètica acadèmica valenciana del Barroc.

Respecte als autors, llevat de Pere Jacint Morlà, cap altre destacà en l'àmbit poètic en català. Menció apart mereix Llorenç Mateu i Sans que, malgrat que en català no arriba a reunir un gran nombre de composicions, escrigué comèdies, assumí controvèrsies retòriques com la *Crítica de refecció* en contra de Baltasar Gracián, traduí al castellà *L'espill* de Jaume Roig i escrigué nombrosos textos de lleis.

A més d'aquests dos poetes de més relleu, i a banda dels poemes anònims, els poetes dels quals s'hi troben poemes són Joan Jeroni Alegre, Eliseu

Armengol, Josep Carbó, Ciril Cebrià, Ceferí Clavero de Falces i Carrós, Josep Cucarella, Vicent Ferri, Nofre Funes de Munyós, Francesc Ramon González, Lluís Juan, Vicent López, Tomàs López de los Ríos, Jeroni Martínez de la Vega, Isidor Mateu i Sans, Lluís Mateu i Sans, Domingo Montalt, Juan Mora de Aguirre, Josep Oriola, Melcior Orta, Marc Antoni Ortí i Ballester, Jaume Orts, Antoni Penyalva, Joaquim Sala, Roc Sala, Vicent Sans, Baltasar Sapena i Zarzuela, Miquel Serres i Valls, dels quals prepare ara el recull de tots els textos acadèmics que escrigueren.